

Advies over projecten op het vlak van EVC in het onderwijs

1 Situering

De Vlaamse regering stemde op 22 maart 2002 in met het advies opgesteld in het kader van het VIONA-onderzoeksprogramma over de “modellen en praktijken van (h)erkenning van verworven competenties” in Vlaanderen. De werkgroep die dit advies voorbereidde, pleitte ervoor om EVC stapsgewijs gestalte te geven door het opstarten van concrete projecten. De voorkeur gaat uit naar projecten die hetzij leertrajecten, bemiddelingstrajecten, werktrajecten of combinaties van de drie elementen bevatten. De trajecten kunnen zowel elementen van loopbaanbegeleiding als aspecten van de erkenning en transfer van competenties bevatten. Het is belangrijk dat bepaalde kansengroepen die ondersteuning nodig hebben, voldoende aan bod komen in de projecten.

Op basis van het advies vroeg mevr. M. Vanderpoorten op 19 april 2002 de Vlaamse Onderwijsraad om advies over het opstarten van concrete projecten op het vlak van EVC. De Onderwijsraad zal zich vooral toespitsen op projecten in het onderwijs of op het raakvlak van onderwijs en andere maatschappelijke sectoren.

De algemene raad van de Vlor bracht onderstaand advies uit op 21 mei 2002 met eenparigheid van stemmen. 13 leden stemden voor; 9 onthielden zich.

2 Algemene uitgangspunten bij de keuze van projecten

De raad onderschrijft het idee om projecten op te zetten op het vlak van EVC. Uitgangspunten hiervoor zijn :

- stap voor stap werken, uitgaande van bestaande waardevolle praktijken en standaarden;
- starten met haalbare en concrete projecten;
- maximaal benutten van de aanknopingspunten in de regelgeving. De onderwijsregelgeving (secundair, hoger en volwassenenonderwijs) biedt al heel wat aanknopingspunten. De raad bouwt hierop voort bij de selectie van mogelijke projecten;
- betrokkenheid en overleg met het middenveld;
- vertrekken van het perspectief van het individu;

De raad opteert voor projecten waarin de verschillende facetten van EVC aan bod kunnen komen. In die zin zijn de projecten complementair: het ene project legt vooral de nadruk op de rol van EVC in begeleidingsprocessen; het andere richt zich vooral op de uitwerking van beoordelingsinstrumenten en assessment. De projecten zijn ook gekozen om een realistische inschatting te maken van de juridische en ethische

problemen die kunnen opduiken. In die zin is het ook wenselijk dat EVC-projecten in diverse onderwijssectoren van start gaan. Diverse onderwijssectoren zullen in het kader van EVC hun verantwoordelijkheid moeten opnemen.

De Vlor is er zich van bewust dat de consequente invoering van EVC-praktijken ook een aantal veranderingen met zich meebrengt voor de organisatie van onderwijs. Bij de evaluatie van de projecten is het belangrijk om ook de onderwijskundige weerslag mee in kaart te brengen. Zo zullen curricula een sterkere competentiegerichte invulling moeten krijgen. Stages en vormen van duaal leren zullen een andere betekenis krijgen door een betere integratie van competenties verworven op de werkvloer in het leertraject. De Vlor zal dit thema verder uitdiepen in een globaal advies over EVC dat hij voorbereidt.

De Vlor wijst erop dat EVC-technieken een mattheuseffect zouden kunnen genereren. De Vlor wil daarom elk project een emanciperend effect met zich brengt voor doelgroepen die kwetsbaar zijn op de arbeidsmarkt en in het maatschappelijk leven, bewaakt wordt. De werkgroep opteert ervoor om binnen concrete experimenten de kansen van doelgroepen mee te nemen.

De Vlor is zich bewust van het feit dat de internationalisering van onderwijs het debat over EVC mee kleurt. Zo kondigt de Europese Unie tal van initiatieven aan die relevant zijn voor de erkenning van verworven competenties. Een Vlaams stelsel voor EVC zal ook rekening moeten houden met buitenlandse praktijken¹. Zoniet, dreigen er oneigenlijke gebruiken te ontstaan. Ook dit aspect diept de raad meer uit in het uitgebreidere advies over EVC/EVK.

3 Mogelijke projecten

3.1 Leertrajecten optimaliseren in het geheel van de opleidingen in de personen-zorg / gezondheidszorg ²

De werkgroep stelt vast dat diverse sectoren van het secundair onderwijs, het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs opleidingen op het vlak van personen-zorg/gezondheidszorg aanbieden. Ook andere opleidingsverstrekkers erkend door de overheid, bieden dergelijke opleidingen aan. Competenties verworven in het ene niveau worden in een ander niveau niet of niet voldoende gevaloriseerd. Nochtans hebben deze studierichtingen en opleidingen soms raakvlakken en overlappende curriculumsegmenten. Daarenboven verwerven sommige mensen ook heel wat competenties die relevant zijn voor deze opleidingen en beroepen, in het privé-leven of buiten elk formeel leren.

Deze overlappende curriculumsegmenten en impliciete competenties zouden aanleiding kunnen geven tot verkorte / flexibele leerwegen. Het experiment dat we voorstellen heeft hierop betrekking. Dit project zal ook werken aan een meer efficiënte

¹ P. DE CONINCK, D. KIECKENS, *Elders verworven competenties. Vergelijkende studie van systemen van erkenning in Groot-Brittannië, Frankrijk, Nederland, Duitsland en Finland*, Leuven. Apeldoorn, 2002.

² H. PARYS, P. DE CONINCK, A. DE JONGHE, H. MEULEMANS, *Op zoek naar een nieuw elan voor de zorgarbeid. EVC-toepassingen in de gezondheidszorg*, in *Belgisch tijdschrift voor sociale zekerheid*, 1ste trimester 2002. Uit dit onderzoek blijkt alvast dat projecten in deze sector zeker haalbaar zijn.

leertrajectbegeleiding door leerlingen/studenten/cursisten toe te leiden naar een opleiding die het best past bij hun aspiraties en competenties.

Uit een eerste inventarisatie blijkt dat opleidingen uit het TSO, BSO, DBSO, BuSO OV 3, HO en OSP bij dit experiment zullen betrokken zijn. Door verzorgende opleidingen van VIZO, VDAB en de social-profitsector (b.v. Familiehulp) te betrekken bij het project, zal de relevantie van het experiment nog groeien.

De werkgroep ziet een aantal kansen in dit project :

- In deze sector bestaat de mogelijkheid om een aantal kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt kansen te bieden (laaggeschoolden, allochtonen, herintreedsters met ervaring in de zorgarbeid, ...);
- Door deze opleidingen uit te kiezen, zal er ook een beter inzicht groeien in de mogelijke knelpunten voor toepassing van EVC in gereguleerde beroepen en in de samenhang met de federale wetgeving;
- Het project kan een perspectief op levenslang leren bieden voor onderwijssectoren die hier nog weinig mogelijkheden voor hebben zoals het DBSO of het BuSO;
- De ervaringen in het hoger onderwijs leren dat begeleiders die over competenties moeten oordelen, nood hebben aan adequate ondersteuning. Het project zal specifieke aandacht geven aan de “begeleiding van de begeleiders” en hun behoeften beter in kaart brengen.

Er zijn voor dit project ook een aantal randvoorwaarden die gunstig zijn :

- De sector heeft ervaring met EVC in het kader van de brugopleidingen voor gediplomeerde verpleegkundigen naar de opleiding verpleegkunde in het hoger onderwijs;
- er lopen diverse programma's om de instroom in de opleidingen voor gegradueerde in de verpleegkunde te verhogen zoals het federale programma voor kineitherapeuten en paramedici of het deeltijds werken en leren (DWL). In deze programma's ligt de klemtoon op flexibele leertrajecten. De toepassing van EVC kan hierbij nog een meerwaarde vormen;
- er zijn al heel wat elementen van de opleidingenstructuur (beroepsprofielen, opleidingsprofielen,...) uitgewerkt;
- in de centra voor volwassenenonderwijs zullen een aantal projecten opstarten om tweedekansleerwegen in de verzorgende sector aan te bieden. Beide projecten zouden perfect op elkaar kunnen aansluiten.

De Vlor vraagt wel om diverse initiatieven die in deze sector worden genomen op elkaar af te stemmen. De federale initiatieven om de instroom te verhogen, moeten hier deel van uitmaken.

De Vlor is zich bewust van het feit dat het project zeer breed is opgevat en heel veel verschillende sectoren omvat. Dit zal de realisatie van het project niet vereenvoudigen. Daarom kan het aangewezen zijn om stapsgewijs te werken en het project in een aanvangsfase te beperken tot specifieke zorgberoepen.

3.2 De ontwikkeling van methodieken en instrumenten voor leertrajectbegeleiding bij soepeler overgangen in het secundair onderwijs

Het is wenselijk dat leerlingen in het secundair onderwijs die een verkeerde studiekeuze gemaakt hebben, kansen krijgen om dit recht te zetten. Daarom pleit de Vlor ervoor om zinvolle overgangen zoveel mogelijk open te houden met het oog op een verdere studieloopbaan (1 en 2de jaar van de tweede graad / tussen tweede en derde graad, vijfde en zesde jaar). Ditzelfde gebeurt tussen DBSO en BUSO OV 3 en OV 4. De regelgeving creëert hiervoor al heel wat mogelijkheden..

Anderzijds stellen onderwijsinstellingen vast dat dergelijke overgangen ook risicovol zijn. Jongeren moeten bij deze heroriëntering op een leertraject geplaatst worden dat haalbaar is en geen aanleiding geeft tot verdere mislukkingen. Screening van competenties die verworven zijn, kan hiervoor een hulpmiddel zijn.

Daarom stelt de werkgroep voor om in het kader van de projecten EVC instrumenten, procedures en methodieken te ontwikkelen waarmee scholen voor secundair onderwijs de leerlingen die gebruik willen maken van overgangen, beter kunnen beoordelen op de relevante competenties die ze al verworven hebben en die relevant zijn voor de nieuwe studiekeuze. De inhoud van certificaten, deelcertificaten, modules, graden, leerjaren moet hiervoor transparanter worden.

De raad ziet een meerwaarde in dit project :

- EVC-procedures hebben veelal betrekking op de (h)erkenning van competenties verworven buiten onderwijs. Toch stellen we vast dat ook binnen onderwijs nog heel wat schotten bestaan. Dit project speelt in op de overgangen binnen het secundair onderwijs.
- EVC-procedures kunnen kaderen in een ruimer geheel van leerlingenbegeleiding.

3.3 Het verhogen van de instroom in de lerarenopleidingen

Niet enkel in de gezondheidszorg en de personenzorg is er een tekort aan gekwalificeerd personeel; ook in het onderwijs dreigen er tekorten. De Vlor pleit ervoor om binnen het project aan lerarenopleidingen de kans te geven om kortere en meer flexibele leertrajecten aan te bieden.

Bij afgestudeerden hoger onderwijs (logopedisten, maatschappelijk assistenten, gespecialiseerde opvoeders-begeleiders, licentiaten) bestaat er interesse voor een verkorte lerarenopleiding. Het stelsel van vrijstellingen, IAJ en studieduurverkorting biedt hier mogelijkheden. Het probleem is echter dat deze afgestudeerden uit het hoger onderwijs op basis van de eerder gevolgde studie doorgaans weinig vrijstellingen kunnen krijgen. EVC-procedures zouden een oplossing kunnen bieden, zeker voor diegenen die al beroepservaring hebben in het onderwijs (b.v. logopedisten). Dit zou zeker kunnen voor de opleiding tot onderwijzer.

In een EVC-project zouden procedures voor intake-assessment (geschiktheidsonderzoek) kunnen worden ontwikkeld voor mogelijke kandidaten. Gedacht wordt aan assessmentprocedures onder de vorm van portfolio, interview, praktijkopdracht, reflectiegesprek, ... De decretaal vastgelegde basiscompetenties voor leraren vormen hiervoor het referentiekader.

Enkele randvoorwaarden zijn gunstig voor dit project :

- sinds enkele jaren lopen er brugprogramma's om de instroom voor de opleiding onderwijzer te verhogen;
- er bestaan standaarden onder de vorm van basiscompetenties en functiebeschrijvingen voor leraren;
- de regelgeving op het hoger onderwijs en deze op het volwassenenonderwijs laten voldoende ruimte voor verkorte leertrajecten en EVC.

De meerwaarde van het project kan het volgende zijn :

- de voortgezette opleidingen bieden verkorte leerwegen aan voor leraars kleuteronderwijs en leraars secundair onderwijs, groep 1 om het diploma onderwijzer te behalen. De invoering van EVC-technieken zou hiervoor bijkomende stimulansen kunnen geven.
- In de lerarenopleidingen aan de hogescholen en univiersiteiten liepen/lopen al experimenten met duaal leren. Ook de GPB speelt rechtstreeks in op de behoefte aan duale leerwegen voor leraren. In de discussies over de hervorming van de lerarenopleidingen worden heel wat argumenten aangebracht om bijkomende duale leerwegen te creëren. De introductie van EVC-technieken biedt ook kansen om het leren op de werkvloer beter te integreren in de reguliere leertrajecten van leraren.
- Heel wat studenten in GPB-opleidingen zijn al actief in het onderwijs en verwerven daar (pedagogisch-didactische) competenties. EVC-praktijken zullen de stages optimaliseren en opleidingen ertoe dwingen om de praktijkervaringen optimaal te benutten in het leerproces.

3.4 EVC en de toegang tot het lerarenambt

Het decreet betreffende het onderwijs XIV maakt het mogelijk dat bepaalde mensen toegang krijgen tot het lerarenambt op basis van verworven competenties.

De Vlor erkent de nood aan instroom van leerkrachten uit andere sectoren van het economisch en maatschappelijk leven, omwille van het manifest tekort aan leerkrachten en omwille van de nood aan competenties die deze mensen meebrengen. Maar aanvaarden dat deze mensen zonder meer dan ook les kunnen geven, is voor de Vlor een stap te ver. Hij blijft één of ander bewijs van pedagogische bekwaamheid, ofwel op basis van een portfolio ofwel op basis van een bijkomende opleiding ook in volwassenenonderwijs, noodzakelijk vinden. Principieel kan de Vlor zich dus vinden in de nieuwe bepalingen, maar over de operationalisering van deze bepalingen vraagt hij nog een grondige discussie.

Daarom zou de Vlor het nuttig vinden als er in het kader van de projecten EVC ervaring wordt opgedaan met instrumenten om de pedagogisch-didactische en vakinhoudelijke competentie van die kandidaten te toetsen op basis van aanvaardbare assessmenttechnieken. Om de gelijkberechtiging voor iedereen te verzekeren, is het aangewezen dat er referentiekaders en transparante instrumenten voorhanden zijn, om te oordelen over die competenties.

De mogelijkheden die het decreet betreffende het onderwijs, XIV zal creëren, vormen een aanknopingspunt voor dit project. De uitdaging bestaat erin om meer rechtsze-

kerheid te creëren door de ontwikkeling van hanteerbare instrumenten, meer transparante EVC-procedures en een duidelijk referentiekader.

3.5 Doorstroming in het volwassenenonderwijs

De centra voor basiseducatie stellen vast dat de afbakening van doelgroepen niet adequaat is. Zo blijkt onder meer uit het IALS-onderzoek dat een gedeelte van de schoolverlaters die het secundair onderwijs verlaten, toch niet beschikken over een aanvaardbaar niveau van taal- en rekenvaardigheden. Zij behoren dus inhoudelijk tot de doelgroep van de basiseducatie terwijl ze daar formeel geweigerd moeten worden. In die zin kan de toegang tot de basiseducatie flexibeler worden. Een toegang op basis van niet verworven competenties verdient ernstige overweging.

Bepaalde cursisten in het tweedekansonderwijs beschikken ook over onvoldoende studeervaardigheden om adequaat te studeren. Mits het volgen van een heel beperkt leertraject in de basiseducatie kunnen ze snel ingeschakeld worden in het tweedekansonderwijs. Beide sectoren kunnen samenwerken om de doorstroming te stimuleren.

Beide sectoren zijn ervan overtuigd dat voorschakelmodules en leertrajectbegeleiding het best aansluiten bij het profiel van de cursisten. Gemeenschappelijke en coherente leertrajectbegeleiding tussen de basiseducatie en het tweedekansonderwijs moet daarom worden uitgetekend.

De centra voor volwassenenonderwijs moeten eveneens hun ervaringen op het vlak van EVC verder kunnen uitwerken. De centra zullen prioritair moeten werken aan de afstemming van procedures, de verhoging van de expertise van het personeel en de implicaties voor de organisatie van het onderwijsaanbod. Ook een inschatting van financiële implicaties is belangrijk voor de verdere veralgemening van EVC.

Het zou wenselijk zijn dat centra ervaring opdoen met portfolio voor vrijstellingen. Ze zullen tegelijk beter inzien welke procedures een onderlinge afstemming vereisen.

De meerwaarde van het project ligt in het feit dat verkorte en aangepaste leertrajecten in de sector van het volwassenenonderwijs mogelijk worden. EVC laat toe om steriele en niet-functionele afbakeningen van doelgroepen te overstijgen.

Ook hier zijn de randvoorwaarden gunstig omdat er al een project op stapel staat om de samenwerking tussen basiseducatie en tweedekansonderwijs te verbeteren. De decreten verhinderen het werken met verworven competenties ook hier niet.

3.6 De verhoging van het kwalificatieniveau van migranten die een gedeelte van hun opleiding in het buitenland volgden

Het is momenteel moeilijk om een adequaat leertraject aan te bieden aan jongeren en volwassenen die een gedeelte van hun opleiding in het buitenland volgden. De procedure voor de erkenning van de gelijkwaardigheid van buitenlandse diploma's is erg omslachtig en inefficiënt, zowel voor jongeren als voor volwassenen. Nieuwkomers maar ook anderen, ondervinden hinder van deze bureaucratische procedure.

Adequate procedures die een erkenning inhouden van reëel verworven competenties, ook als dat niet meer materieel te bewijzen valt, zouden dit probleem kunnen oplossen. De procedures zullen zich niet beperken tot competenties verworven in formele

opleidingen in het buitenland maar ook andere competenties die buiten formele leeromgevingen zijn verworven.

Belangrijk hierbij is de procedure open te stellen voor zowel hoog- als laaggeschoolden.

Ook voor dit project zijn de randvoorwaarden gunstig omdat het nieuwe voorontwerp van inburgeringsdecreet expliciet de doelstelling formuleert om nieuwkomers te oriënteren in hun levensloopbaan waarbij ze “hun diploma’s, ervaringen en competenties kunnen vertalen naar onze samenleving”. De raad acht het noodzakelijk deze benadering uit te breiden naar iedereen die een gedeelte van zijn opleiding in het buitenland heeft gevolgd.

J. Perquy
administrateur-generaal

L. Van Beneden
voorzitter